

بصیرت مداری در اندیشه مقام معظم رهبری

تاکنون از خود پرسیده ایم چه عواملی باعث میشود برخی افراد دچار بی بصیرتی شده، نتوانند سره را از ناسره تشخیص دهند؟ به راستی برای گم نکردن راه چه باید کرد؟ چگونه میتوان راه را بازشناخت و فریفته ی سخنان و رفتارهای دشمنان نقابدار و منافقان فتنه گر و فتنه گران منافق نگردید؟! چگونه میتوان بین حق و باطل، جدایی افکند و راه را از کژراهه شناسایی نموده، مسیر را اشتباهی نپیمود؟

راه کار همان است که رهبر معظم انقلاب بارها تأکید کرده اند که: «شما در جبهه ی جنگ اگر راه را بلد نباشید، اگر نقشه خوانی بلد نباشید، اگر قطب نما در اختیار نداشته باشید، یک وقت نگاه میکنید می بینید در محاصره ی دشمن قرار گرفته اید؛ راه را عوضی آمده اید، دشمن بر شما مسلط میشود. این قطب نما همان بصیرت است.»^۱

ولی آیا بصیرت برای اشخاص خاصی لازم است یا مسئله ای عمومی است؟ آیا بر همگان لازم است که بینش اگر همه ی تعاریفی که در خصوص بصیرت آورده شده را «:والایی داشته باشند؟ رهبر معظم انقلاب میفرمایند در یک جمله خلاصه کنیم میتوان گفت: بصیرت یعنی وجود چشمان تیزبینی در انسان که بتواند پشت صحنه ی مسائل پیچیده ی سیاسی را به خوبی تشخیص دهد. این مهم در طول دوران تاریخ معاصر ایران و حوادث بعد از انقلاب، خط کش جدا شدن افراد هوشیار از غافل بوده است.»^۲

اهمیت و جایگاه بصیرت

اهمیت و جایگاه بصیرت، روشن بینی و درک درست از شرایط و فضاها است، به گونه ای است که قرآن کریم یکی از ویژگی های فرستادگان الهی را داشتن بینش صحیح از رفتارها و کردارها دانسته و جامعه ی اسلامی و پیروان دین را نیازمند این ویژگی معرفی کرده: «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي؛ بگو این راه من است. من و پیروانم با بصیرت کامل، همه ی مردم را به سوی خدا دعوت می کنیم» کسی که بصیرت لازم را به همراه یک سری دیگر از شرایط - که اشاره خواهیم کرد - داشته باشد، در روزهای فتنه و فضاها ی غبارآلود، مسیر را اشتباه نخواهد پیمود و از توانمندی و جسارت برخوردار با دیگران و اظهار حق و حقیقت برخوردار میشود.

این جاست که هر جامعه ای با داشتن رهبری بصیر و نیروهایی این چنین، به راحتی میتواند نقشه های دشمنان و فتنه گران را نقش بر آب نموده، جامعه را از وجود آنان پاکسازی نماید.

حضرت علی(ع) در این مورد میفرماید: «وَلَكِنِّي أَضْرِبُ بِالْمُقْبِلِ إِلَى الْحَقِّ الْمُدْبِرَ عَنْهُ وَبِالسَّمْعِ الْمُطِيعِ الْعَاصِيِ الْمُرِيبَ أَدْبًا حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى يَوْمِي؛ من با نیروهای گرویده به حق، فراریان را سرکوب میکنم و با سربازان آماده به

فرمان، دودلان و سوسه گر را درهم میکوبم» ۳.

در اهمیت و جایگاه بصیرت همین بس که در آموزه های دینی ما، انسان بی بصیرت همانند فردی کور دانسته شده است.

واکاوی برخی علل نبود بصیرت

۱- دنیاخواهی

یکی از عوامل اصلی کمبود بینش، حب دنیا و تعلق بیش از اندازه به امور دنیوی است. این امر باعث میشود برخی افراد دانسته یا نادانسته، برای حفظ مقام و مسئولیت دنیایی، ثروت و دارایی و... دنیا را بر آخرت مقدم دارند؛ و این آفت باعث کور و کر شدن حقیقی و باطنی آنان نسبت به حقایق می شود. رسول خدا(ص) فرمود:

«هر که به دنیا گراید و آرزوهای دنیویش دور و دراز گردد، خداوند به اندازه ی گرایش او به دنیا، دلش را کور

میگرداند» ۴.

۲- کم خردی

اگر افراد، دارای مبانی و افکار مشخص - که برگرفته از مطالعه و تفکر و تعمق در مسائل است- نباشند، درک و بینش درستی از حوادث و اتفاقات پیرامونی نخواهند داشت و پیوسته با ارائه ی نظرات نادرست و تحلیل های اشتباه، افکار منفی و اقدامات خراب کارانه را به افراد جامعه منتقل می کنند. همچنین با ادعای فهم و درک فوق العاده ای - که گویا کس دیگری بدان دست نیافته و نخواهد یافت - ایجاد موج منفی در جامعه ایجاد میکنند. حضرت امیر(ع) با اشاره به همین نکته میفرماید: «لَا بَصِيرَةَ لِمَنْ لَا فِكْرَ لَهُ؛ کسی که اهل فکر و اندیشه نیست، بصیرت و بینش هم نخواهد داشت» ۵. آن حضرت با اشاره به پیامدهای وجود چنین افراد - فاقد فکر و تحلیل و بینش صحیح - ی در صفوف جامعه میفرماید: «فَأَقْدُ الْبَصَرَ فَاسِدُ النَّظَرِ؛ آن که بصیرت و بینش را از دست بدهد، نظرش هم، نادرست و بی ارزش است» ۶.

۳- هوا و هوس

هر انسانی در حالت تعادل و نبود میدان های آزمایش، با مشکل خاصی مواجه نمیشود. مشکل جایی نمایان میگردد که هواهای نفسانی و وسوسه های شیطانی این تعادل را از انسان بگیرد و با تابلو قرار دادن منافع و خواسته های نفسانی، فردی، جناحی و مانند آن در پیش چشم انسان، قدرت انتخاب را متزلزل نموده، او را در دو راهی حق و باطل قرار دهد. در چنین میدانی، کسانی که بر نفس خود مدیریت نداشته باشند، به راحتی در دام خواهش های نفسانی افتاده، بصیرت و بینش لازم را برای خروج از این فضاها نخواهند یافت. حضرت علی(ع) میفرماید:

الْهَوَى شَرِيكُ الْعَمَى؛ هوا و هوس، شریک کوردلی است» ۷.

۴- غفلت و لجاجت

غفلت و لجاجت، دو عامل آفت زای پرخطر در مسیر زندگی است که همواره انسان را با تهدید مواجه ساخته، چه بسا باعث میشود ثمره ی یک عمر زحمت و تلاش و خدمت انسان، پوچ و نابود گردد. نمونه های تاریخی فراوانی همانند «بلعم بن باعورا» و... هستند که با غفلت زدگی و خیره سری، زحمات و تلاش های شان را نیست و نابود کردند. قرآن و روایات نیز به انسان هشدار میدهد که همه باید مراقب باشند تا اعمال نیکشان را با اعمال ناروا حَبَط و نابود نکنند. ۸.

امیر بیان، علی(ع) میفرماید: «دَوَامُ الْعَفْئَةِ يُعْمِي الْبَصِيرَةَ؛ ادامه یافتن غفلت، دیده ی بصیرت را کور میسازد». ۹. از پیامدهای غفلت زدگی این است که چنین افرادی به گمان این که تشخیص شان آنان برترین تشخیص و درک و فهم شان، بالاترین درک و فهم است، دچار خودبینی و وهم گرایی میگردند و بر این باورهای نادرست خود، پافشاری و لجاجت هم می ورزند. در چنین فضایی است که زمینه های کج فهمی، بی بصیرتی و کوری دل فراهم می شود و بستر فتنه و آشوب، مهیا.

رهبر معظم انقلاب در این باره می فرماید: «بعضی اشخاص، لجبازند و هر چه انسان حقیقت را در مقابل شان قرار می دهد، روی موضع لجوجانه ی خود اصرار می کنند. چنین رویه ای، انسان را از حقیقت دور می کند. فرد لجوج، در ابتدای لجبازی، هنوز اندکی نور حقیقت را می فهمد و احساس می کند که کارش براساس لجبازی است اما وقتی لجاجت وی تکرار شد، دیگر آن اندک نور حقیقت را هم نمی فهمد. در او، باطن و اعتقاد و عقیده ای دروغین به وجود می آید که اگر به خود برگردد و تعمق کند، می بیند این که در ذهن اوست، عقیده نیست، «عَنْ ظَهْرِ الْقَلْبِ» و از باطنِ جان، نیست.

اما لجاجت نمی گذارد که او سروش حقیقت و پیام معنویت و حق را به گوش جان بشنود. دیدید کسانی که در مقابل اسلام و انقلاب اسلامی و فرمایشات امام و حقانیت واضح و مظلومانه ی ملت ایران ایستادند و لجاجت کردند، چگونه این لجاجت به گمراهی شان انجامید! ۱۰ ... عزیزان من! تمام مشکلاتی که برای افراد یا اجتماعات بشر پیش می آید، بر اثر یکی از این دو است؛ یا عدم بصیرت، یا عدم صبر. یا دچار غفلت می شوند، واقعیت ها را تشخیص نمی دهند، حقایق ها را نمی فهمند، یا با وجود فهمیدن واقعیات، از ایستادگی خسته می شوند. لذاست که به خاطر یکی از این دو - یا هر دو - تاریخ بشر پر از محنت های بزرگ ملت هاست؛ پر از غلبه ی زورگویان عالم بر ملت های ضعیف النفس و غافل است». ۱۱

۵- آرزوهای بی پایان

آرزوهای دور و دراز، از مهم ترین رذایل اخلاقی است که در کتاب های بزرگان و آیات و روایات فراوانی از آن یاد طول امل» را یکی از دو دشمن بسیار خطرناک برای انسان ها «شده است. پیامبر اکرم(ص) در روایت مشهوری برشمرده و فرموده است: «شدیدترین چیزی که از آن بر شما میترسم دو خصلت است: یکی پیروی از هوا و

هوس و دیگری آرزوی طول و دراز. هواپرستی، شما را از حق باز میدارد و آرزوی دور و دراز، شما را بر دنیا حریص میکند» ۱۲.

بصیرت از نگاه رهبر معظم انقلاب

ایشان در سخنرانی های مختلفی به بررسی ابعاد این مسئله پرداخته اند و در آن به نقش محوری خواص در تبیین حقایق و روشن‌گری ها تأکید کرده اند. به تناسب بحث، برخی از بیانات ایشان را با ذکر عنوان نقل میکنیم؛ باشد که چراغ راهی برای آیندگان شود و همگان با پیروی از بیانات ایشان، به وظیفه ی دینی و انقلابی خویش عمل نماییم.

اهمیت بصیرت

این که من در طول چند سال گذشته همیشه بر روی بصیرت تأکید کرده ام، به خاطر این است که یک ملتی که بصیرت دارد، مجموعه ی جوانان یک کشور وقتی بصیرت دارند، آگاهانه حرکت میکنند و قدم برمیدارند. همه ی تیغ های دشمن در مقابل آن‌ها کند می شود. بصیرت این است. بصیرت وقتی بود، غبارآلودگی فتنه نمیتواند آن‌ها را گمراه کند، آن‌ها را به اشتباه بیندازد. اگر بصیرت نبود، انسان ولو با نیت خوب، گاهی در راه بد قدم میگذارد. ۱۳.

ضرورت بصیرت برای اقشار تحصیل کرده

در زندگی پیچیده ی اجتماعی امروز، بدون بصیرت نمیشود حرکت کرد. جوان ها باید فکر کنند، بیندیشند، بصیرت خودشان را افزایش بدهند. معلمان روحانی، متعهدان موجود در جامعه ی ما از اهل سواد و فرهنگ، از دانشگاهی و حوزوی، باید به مسئله ی بصیرت اهمیت بدهند؛ بصیرت در هدف، بصیرت در وسیله، بصیرت در شناخت دشمن، بصیرت در شناخت موانع راه، بصیرت در شناخت راه های جلوگیری از این موانع و برداشتن این موانع؛ این بصیرت ها لازم است... بصیرت یعنی این که بدانید چه میخواهید، تا بدانید چه باید با خودتان داشته باشید» ۱۴.

بصیرت، ابزار مبارزه با جنگ نرم

باید همیشه هشیاری نسبت به همه ی جوانب باشد. اما این، اولویت استکبار در مواجهه ی با نظام اسلامی نیست. اولویت، آن چیزی است که امروز به آن میگویند جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله ی ابزارهای فرهنگی، به وسیله ی نفوذ، به وسیله ی دروغ، به وسیله ی شایعه پراکنی؛ با ابزارهای پیشرفته ای که امروز وجود دارد. ابزارهای ارتباطی ای که ده سال قبل و پانزده سال قبل و سی سال قبل نبود، امروز گسترش پیدا کرده. جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل ها و ذهن های مردم. خوب، شما ببینید در یک چنین وضعیتی چه چیزی بیش از همه برای انسان مهم است؟

بصیرت در شناخت خائن

بنده بارها بر روی بصیرت تکیه میکنم، به خاطر همین. مردم بدانند چه اتفاقی دارد می افتد؛ ببینند آن دستی را که دارد صحنه گردانی میکند، صحنه را شلوغ میکند تا در خلال شلوغی های مردم، یک عنصر خائنی، یک عنصر دست نشانده و دست آموزی بیاید کاری را که آن‌ها میخواهند، انجام بدهد و نشود او را توی مردم پیدا کرد؛ این کاری است که دشمن میخواهد انجام بدهد. هر اقدامی که به بصیرت منتهی بشود، بتواند عنصر خائن را، عنصر بدخواه را از آحاد مردم و توده ی مردم جدا کند، او را مشخص کند، این خوب است. هر اقدامی که فضا را مغشوش کند، مشوش کند، انسان ها را نسبت به یکدیگر مردد کند، فضای تهمت آلود باشد، مجرم و غیرمجرم در آن مخلوط بشوند، این فضا مضر است، مخالف است.» ۱۵.

بی بصیرتی و بلاها

اگر من بخواهم یک توصیه به شما بکنم، آن توصیه این خواهد بود که بصیرت خودتان را زیاد کنید. بلاهایی که بر ملت ها وارد میشود، در بسیاری از موارد بر اثر بی بصیرتی است. خطاهایی که بعضی از افراد میکنند - می بینید در جامعه ی خودمان هم گاهی بعضی از عامه ی مردم و بیشتر از نخبگان، خطاهایی می کنند. نخبگان که حالا انتظار هست که کمتر خطا کنند، گاهی خطاهای شان اگر کمّاً هم بیشتر نباشد، کیفاً بیشتر از خطاهای عامه ی مردم است - بر اثر بی بصیرتی است؛ خیلی هایش، نمی گوئیم همه اش. بصیرت خودتان را بالا ببرید، آگاهی خودتان را بالا ببرید. من مکرر این جمله ی امیرالمؤمنین (ع) را - به نظرم در جنگ صفین - در گفتارها بیان کردم که فرمود: **أَلَا وَ لَا يَحْمِلُ هَذَا الْعَلَمَ إِلَّا أَهْلُ الْبَصْرِ وَالصَّبْرِ**. ۱۶.

ماهنامه پیام زن: منبع

پی نوشت ها:

۱. بیانات در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵
۲. رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، ۱۳۸۸/۵/۵
۳. نهج البلاغه، خطبه ی ۶
۴. تحف العقول، ص ۶۰
۵. غرر الحکم، ص ۶۴۷، ح ۷۹۳۷
۶. میزان الحکمه، ج ۲، ص ۵۰۴
۷. نهج البلاغه، نامه ی ۳۱

- حبط اعمال یعنی از بین رفتن پاداش عمل نیک، به دنبال گناهی که در پی آن عمل، انجام گرفته است. در قرآن نیز به همین معنی اشاره شده است. زمر، آیه ی ۶۵
۹. عیون الحکم و المواعظ، ص ۲۵۰. غرر الحکم، ح ۵۱۴۶
۱۰. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار رئیس جمهور و هیئت وزیران ۱۳۸۴/۶/۸
۱۱. دیدار با گروه کثیری از دانشجویان و دانش آموزان به مناسبت سیزدهم آبان، سال روز میلاد امام علی(ع)، ۱۳۷۷ / ۸ / ۱۲
۱۲. محجه البیضاء، ج ۸، ص ۲۴۵
۱۳. بیانات در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵
۱۴. بیانات در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵
۱۵. بیانات رهبری در دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور ۱۳۸۸ / ۹ / ۴
۱۶. نهج البلاغه، خطبه ی ۱۷۳